

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ТА СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ
УКРАЇНСЬКОЇ І СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

О. В. Антонюк

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Методичні вказівки та практичні завдання
для здобувачів вищої освіти ОС «Бакалавр»
спеціальності В 11 Філологія освітньо-професійної
програми «Українська мова та література»

Вінниця
2025

УДК 008(477)(091):[811.161.2+821.161.2](076.5)

I-90

*Затверджено до друку вченою радою
факультету іноземної та слов'янської філології
Донецького національного університету імені Василя Стуса
(протокол № 5 від 18 грудня 2025 р.)*

Укладач:

Олена Антонюк, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови, теорії та історії української і світової літератури ДонНУ імені Василя Стуса.

Рецензенти:

Ірина Лебідь, кандидат історичних наук, старший викладач кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики ДонНУ імені Василя Стуса;

Олеся Бойван, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і практики перекладу ДонНУ імені Василя Стуса.

I-90 Історія української культури: методичні вказівки та практичні завдання для здобувачів вищої освіти ОС «Бакалавр» спеціальності В 11 Філологія освітньо-професійної програми «Українська мова та література» / уклад. О. В. Антонюк. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2025. 40 с.

У методичних вказівках міститься тематичний план практичних занять та завдання до них, ілюстративний матеріал, перелік тем до індивідуальних творчих завдань, а також коментар щодо оцінювання знань здобувачів вищої освіти та список рекомендованої літератури для самостійного опрацювання.

Для здобувачів вищої освіти ОС «Бакалавр» спеціальності В 11 Філологія освітньо-професійної програми «Українська мова та література».

УДК 008(477)(091):[811.161.2+821.161.2](076.5)

© Антонюк О. В., 2025

© ДонНУ імені Василя Стуса, 2025

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Тематичний план практичних занять	5
Зміст та завдання практичних занять	6
Теми для індивідуальних творчих робіт	32
Критерії оцінювання окремих видів робіт	34
Рекомендована література.....	37

ПЕРЕДМОВА

Дисципліна «Історія української культури» належить до циклу дисциплін професійної та практичної підготовки, що викладаються здобувачам вищої освіти ОС «Бакалавр» освітньо-професійної програми «Українська мова та література», і формує ряд загальних та спеціальних компетентностей майбутнього фахівця.

Метою дисципліни є формування у здобувачів цілісного уявлення про феномен української культури та основні етапи її розвитку – від ранніх форм до сучасності – у загальносвітовому культурному контексті. Це також сприятиме усвідомленню національної ідентичності й духовної спадщини українського народу, а також дасть змогу глибше зрозуміти сучасні культурні процеси та визначити своє місце у світі.

Матеріал укладено відповідно до навчальної програми дисципліни для допомоги студентам у засвоєнні навчального матеріалу, систематизації знань, підготовки до практичних занять і самостійної роботи.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№	Тема
1	Вступ. Предмет та завдання курсу. Теоретико-методологічні засади вивчення української культури
2	Феномен української культури: історичні витоки, особливості формування
3	Концепція ментальності як один із підходів у вивченні історії української культури
4	Архаїчні джерела української культури
5	Русь-Україна в загальноєвропейському культурному контексті
6	Давньоруська література й образотворче мистецтво як відображення світовідчуття середньовічної людини
7	Культура Галицько-Волинського князівства
8	Культурна ситуація в Україні у XV–XVI ст. Вплив ідей Ренесансу та Реформації
9	Культурне життя України XVII–XVIII ст. та європейська культура
10	Феномен українського бароко
11	Українська культура XIX ст.
12	Українська культура XX ст. (перша половина)
13	Українська культура другої половини XX – початку XXI ст.

ЗМІСТ ТА ЗАВДАННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1

Вступ. Предмет та завдання курсу.

Теоретико-методологічні засади вивчення української культури

Методологічні основи курсу. Роль дисципліни «Історія української культури» в системі фахової підготовки філологів. Походження терміна *культура*. Сутність поняття *культура*. Культура і природа. Культура і цивілізація. Матеріальна і духовна культура. *Артефакт* як вияв культури. Світ культури – світ цінностей. Аксіологічний вимір культури. Культура й антикультура. Мистецтво як центральний елемент художньої культури. Функції мистецтва. Роль категорій *краси* і *гармонії* в культуротворчій діяльності.

Терміни: культура, антикультура, артефакт, аксіологія.

Завдання 1. Термін «культура» багатозначний. Спираючись на словники, виділіть основні значення цього поняття та прокоментуйте їх.

Заповніть таблицю про основні теоретичні підходи щодо визначення сутності культури:

Концепція	Представники	Назва дослідження	Основна ідея
Антропологічна			
Соціологічна			
Функціоналістська			
Психологічна			
Ігрова			
Семіотична			
Структуралістська			
Біосферна			

Завдання 2. Як Ви розумієте вислів С. Гатальської: «Діалог культур – це спосіб людського спілкування, це поєднання різних смислів (понять, символів) культури, де формується орієнтація розуму на взаєморозуміння».

Завдання 3. Назвіть види мистецтва та прокоментуйте особливості їх виразної мови. Які види мистецтв можна назвати синтетичними? Чому?

Мистецтво поліфункціональне. Доведіть за допомогою певних аргументів та прикладів, що мистецтво виконує такі функції:

- суспільно-перетворювальна (мистецтво як діяльність);
- пізнавально-евристична (мистецтво як знання та просвітництво);
- художньо-концептуальна (мистецтво як аналіз стану світу);
- функція передбачення (мистецтво як пророкування майбутнього);
- інформаційна та комунікативна (мистецтво як повідомлення й спілкування);
- виховна (роль мистецтва у формуванні цілісної особистості);
- сугестивна (вплив мистецтва на підсвідомість);

- гедоністична (мистецтво як насолода);
- естетична (мистецтво як формування творчого духу й ціннісних орієнтацій).

Завдання 4. Яка з названих функцій, на Вашу думку, є специфічною саме для мистецтва? Чому?

Тема 2

Феномен української культури: історичні витоки, особливості формування

Культура як система духовних і матеріальних цінностей. Сутнісні ознаки та періодизація первісних культур на теренах України. Характеристика архаїчних культур на території України. Трипільська культура та її характерні ознаки. Культури епохи раннього залізного віку (кіммерійці, скіфи, сармати). Стилiстичні особливості скіфського мистецтва. Культура античних міст-держав Північного Причорномор'я. Грецька спадщина в українській культурі. Українська ідентичність: поняття, структура, динаміка.

Терміни: культурна спадщина, духовна культура, матеріальна культура, ідентичність.

Завдання 1. Підтвердіть або спростуйте тезу. Висловіть свою думку щодо зазначеної позиції.

Існує декілька гіпотез щодо етнічної належності носіїв трипільської культури, серед яких на особливу увагу заслуговує автохтонна концепція. Сучасні науковці схиляються до думки, що саме трипільці є індоєвропейцями і прямими пращурами сучасних українців, про що свідчать зокрема багато спільних рис цих хронологічно далеких культур.

Завдання 2. Ознайомтесь із матеріалом за посиланням: <https://www.radiosvoboda.org/a/trypilska-kultura-ukrayina/31078240.html>

Складіть розповідь про особливості трипільської культури.

Завдання 3. Схарактеризуйте культури раннього залізного віку (кіммерійці, скіфи, сармати).

Завдання 4. Ідентифікуйте та схарактеризуйте пам'ятки культури.

Завдання 5. Скажіть, у чому полягає проблема етимології поняття «Україна». Відповідь аргументуйте. У яких документах і коли вперше зустрічається етнонім Україна?

Тема 3

Концепція ментальності як один із підходів вивчення історії української культури

Співвідношення понять *ментальність* і *менталітет*. Поняття *ментальності* в культурологічному аспекті. Фактори формування ментальності (географічний, історичний, економічний, релігійний).

Дослідники української ментальності (І. Нечуй-Левицький, М. Юрій, В. Янів, Г. Лозко та ін.). Особливості української ментальності крізь призму чинників її формування. Кордоцентричність як важлива риса української ментальності. Вияви національної ментальності на різних рівнях існування людини й суспільства (у фольклорі, традиціях, побуті, етикетних нормах, на рівні мовної системи тощо).

Терміни: ментальність, менталітет, стереотип поведінки, кордоцентричність, світогляд.

Завдання 1. Дайте відповіді на запитання.

1. Що таке ментальність?
2. Під впливом яких факторів формується ментальність етносу?
3. Назвіть риси української ментальності.
4. За якими джерелами можна вивчати особливості ментальності?
5. Чому питання ментальності є актуальним у контексті сучасної культури?

Завдання 2. Дайте визначення наведених термінів.

Етногенез, ментальність, кордоцентризм, естетизм, світогляд, розум, мислення.

Завдання 3. Доведіть чи спростуйте твердження.

1. Ментальність долає історичні епохи, зберігає код нації і не змінюється впродовж одного або двох поколінь.
2. Ментальність – це перевірений поколіннями досвід, який орієнтує людей на те, що слід використовувати і розвивати, а чого слід уникати.
3. Ментальність не поділяється на моральну, політичну чи іншу, – це цілісне духовне утворення.
4. Ментальність виявляється у домінуючих життєвих настроях, у особливостях світосприйняття, у системі моральних норм тощо.

Завдання 4. Продовжіть за допомогою 3–4 речень судження відомих науковців.

1. Риса характеру народу мають вплив і на його історичну долю (І. Сікорський).
2. Національні образи світу (часто підсвідомі), стереотипи поведінки, психічні реакції або оцінки певних подій чи осіб завжди є відображенням етнічної ментальності, тобто того, що можна назвати «духом народу» (Д. Донцов).
3. Цей феномен (самовідродження) у глибинності, прадавності коріння народу, його самобутності, особливій генетичній стійкості. Такі якості можуть сформуватися тільки протягом тисячоліть, у народу з праісторією. Адже витoki цього народу десь у Дотрипіллі. Там джерела його душі, його мови, культури (В. Перхач).

4. Національне минуле служить нам ніби для перевірки того, хто ми є, і для того, щоб знати, чим ми станемо в майбутньому... Треба вдивитися на себе в дзеркало історії нації для того, щоб вивчати себе в цьому дзеркалі, щоб іти далі відповідно до реальності нашого часу, і весь час дивлячись уперед (Д. Сікейрос).

Завдання 5. Прочитайте уривок із Галицько-Волинського літопису (переклад Л. Махновця). Поясніть його зміст з погляду концепції ментальності.

У рік 6709 [1201]. Початок княжіння великого князя Романа, що був державцем всеї Руської землі, князя галицького.

По смерті ж великого князя Романа, вікопомного самодержця всеї Русі, який одолів усі поганські народи, мудрістю ума додержуючи заповідей божих, [*...] Він бо кинувся був на поганих, як той лев, сердитий же був, як та рись, і губив [їх], як той крокодил, і переходив землю їх, як той орел, а хоробрий був, як той тур, бо він ревно наслідував предка свого Мономаха, що погубив поганих ізмаїльтян, тобто половців, вигнав [хана їхнього] Отрока в Обези за Залізній ворота, а [хан] Сирчан zostався коло Дону, рибою живлячись.

Тоді Володимир Мономах пив золотим шоломом із Дону, забравши землю їх усю і загнавши окаянних агарян. По смерті ж Володимировій остався у Сирчана один лиш музика Ор, і послав він його в Обези, кажучи: «Володимир уже вмер. Тож вернися, брате, піди в землю свою». Мов же ти йому слова мої, співай же йому пісні половецькії. А якщо він не схоче, – дай йому понюхати зілля, що зветься євшан».

Той же не схотів [ні] вернутися, ні послухати. І дав [Ор] йому зілля, і той, понюхавши і заплакавши, сказав: «Да лучче есть на своїй землі кістьми лягти, аніж на чужій славному бути». І прийшов він у землю свою. Од нього родився Кончак, що зніс Сулу, пішо ходячи, котла носячи на плечах.

*Обези – давня назва Грузії.

*Отрок – нащадок половецького хана.

*Сирчан – брат Отрока.

Завдання 6. Напишіть есей на тему: «Ментальність народу – ключ до розуміння його історії й культури».

Тема 4

Архаїчні джерела української культури

Поняття архетипу колективного несвідомого. Міф. Основні цикли міфів. Найдавніші міфологічні образи-символи. Особливості міфологічної моделі світу праукраїнців. Її відображення в скульптурі («Збруцький ідол»), в орнаментах кераміки, писанки та народного костюма. Символічний характер орнаментациї.

Ранні релігійні вірування (тотемізм, анімізм, фетишизм). Відтворення їх в усній народній творчості українців та в сучасній культурі. Особливості слов'янського пантеону. Магія. Типи магії (гомеопатична, контагіозна). Зв'язок магії родючості із магією продовження роду й відображення цієї взаємодії у пам'ятках трипільської культури. Роль ритуалу й системи табу в житті первісної людини. Відображення ритуалу ініціації та проявів табу в українських народних казках. Історична трансформація давніх ритуалів і табу. Синкретизм первісної культури. Зародження в її надрах образотворчого мистецтва.

Терміни: архетип колективного несвідомого, міф, міфологічна модель світу, тотемізм, анімізм, фетишизм, гомеопатична магія, контагіозна магія, ритуал, ритуал ініціації, табу, синкретизм.

Завдання 1. Схарактеризуйте доцивілізаційний період розвитку людства. Назвіть три періоди, на які поділяють первісну культуру.

Завдання 2. Визначте найдавніші образи-символи або доповніть їх характеристики.

1. Вічнозелене Дерево Життя складається із трьох сфер: стовбур, верхів'я і коріння. Стовбур означає ..... (Ява), крона дерева (гілки й листя) – ..... (Права), коріння – ..... (Нава).

2. Символом ..... вважають квадрат або ромб, розділений хрестом на чотири частини, в кожній з яких зображена крапка, що символізує .....

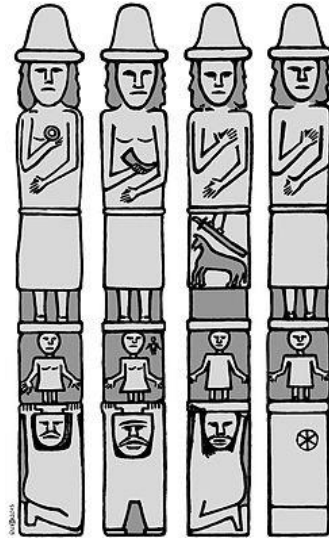
3. Коло, колесо з шістьма спицями, концентричні кола, круг з хрестом у середині – це знаки .....

4. Знаки місяця – дуги, повернуті в різні боки, що символізують ....., півмісяці, які позначають Молодика і Старого місяця, а також півмісяці, повернуті «рогами» догори, що нині в народі означає .....

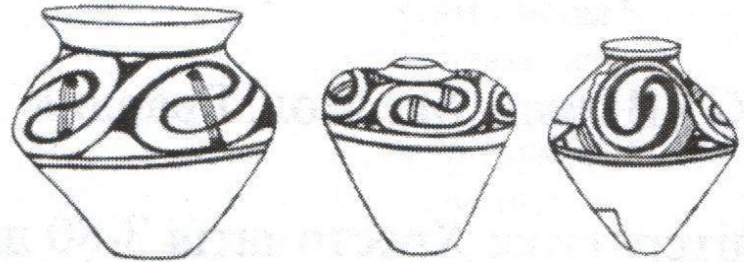
5. Первісно хрест (криж) був знаком життя: вертикаль – ..... ; горизонталь – .....; їх поєднання утворює третю силу – ..... (власне сам хрест).

Завдання 3. Назвіть найвідоміших слов'янських богів, скажіть, які функції вони виконували.

Завдання 4. Ідентифікуйте та схарактеризуйте пам'ятку культури. У чому її особливість?

Завдання 5. До якої доби належать ці пам'ятки? Що символізує такий орнамент і де він переважно зображується?

Завдання 6. Назвіть сакральні числа, які є своєрідним кодом упорядкованого часопростору. Що символізують ці числа?

Тема 5

Русь-Україна в загальноєвропейському культурному контексті

Тенденції розвитку культури за часів Середньовіччя в Західній та Східній Європі. Формування середньовічної моделі світу під впливом соціально-політичних, економічних, релігійних чинників. Особливості середньовічної ментальності (теоцентризм, дуалізм світосприйняття, символічний спосіб світосприйняття, догматизм). Функції мистецтва в середньовічній культурі. Храм як модель світу й модель людини. Західноєвропейські середньовічні архітектурні стилі (романський, готичний).

Чинники культурного становлення Київської держави. Наслідки введення християнства. Процеси централізації язичницького пантеону. Православно-язичницький синкретизм як особливість давньоруської ментальності. Його вияви в давньоруській літературі, фольклорі, обрядовості, образотворчому мистецтві. Формування слов'янської писемності. Розвиток освіти й книжкової справи. Перші бібліотеки в Київській державі. Диференціація художньої культури (церковна, феодално-світська, народна, ремісничо-міська). Дуалістичне співіснування церковного та світського начал у художній культурі, їх взаємодія. Універсальність соціальної адресованості художнього мистецтва (від храмового дійства до виступів мандрівних співаків та акторів).

Терміни: теоцентризм, дуалізм, догматизм, аскетизм, сакральність, православно-язичницький синкретизм, дитинець, віче, канон, базиліка, неф, апсида, трансепт.

Завдання 1. Дайте відповіді на запитання.

1. Чим середньовічна модель світу відрізняється від міфологічної?
2. Які релігійні традиції існували на землях України-Русі в IX–X ст.? Опишіть ситуацію вибору віри Володимиром (за «Повістю минулих літ»).
3. Які наслідки мало запровадження християнства для розвитку художньої культури Русі? У чому це знайшло свої прояви?

Завдання 2. Виберіть правильну відповідь на запитання про те, як розуміти «двовір'я» в руській культурі після запровадження християнства. Аргументуйте свій вибір:

- А) двовір'я – це боротьба язичництва проти християнства;
- Б) двовір'я – це боротьба християнства проти язичництва;
- В) двовір'я – це діалог язичницьких та християнських цінностей.

Завдання 3. На прикладі обрядів будь-якого з календарних свят покажіть синкретичне співіснування в них язичницьких і християнських традицій.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання:

1. Чим хрестово-купольний храм відрізняється від католицької базиліки?
2. Храм Святої Софії в Києві уособлював ієрархію цінностей і символіку християнського світу. Чому собор називається Софійським? Що означала ця ідея для Русі?

3. Чим храм Святої Софії в Києві як архітектурна споруда подібний до храму Святої Софії в Константинополі, а чим від нього відрізняється?

Завдання 5. Простір християнського храму є символічним. Спробуйте «прочитати» подані його архітектурні елементи в контексті біблійної символіки:

План у вигляді хреста – ...; купол – ...; стовпи – ...; амвон – ...; вівтар – ...; іконостас – ...; царські врата – ...; престол – ...

Завдання 6. Культуру Київської держави називають «різноманіттям можливостей». Прокоментуйте цей вислів, спираючись на візуальний матеріал:

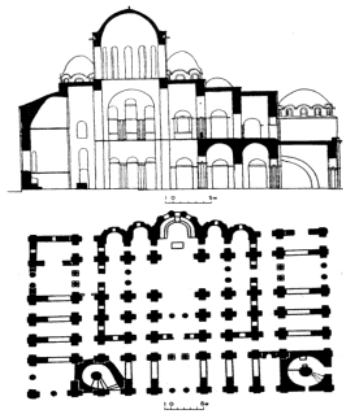
П'ятницька церква в Чернігові. Кінець XII – початок XIII ст. Реставрація П. Барановського. Південний фасад

Десятинна церква. Київ. X ст. Реконструкція М. Холостенка. Малюнок Л. Андрієвського. 1978.

Собор Святої Софії в Києві. XI ст. Загальний вигляд та реконструкція з планом

Тема 6

Давньоримська література й образотворче мистецтво як відображення світовідчуття середньовічної людини

Унікальність та самобутність художньої культури Київської держави. Відбиття своєрідності давньоруського світогляду в пам'ятках оригінальної літератури. Акцентуація на душі (серці). Ідеал людини, вироблений давньоруською книжною традицією. Архетип страдника (перші святі Борис та Гліб). Розвиток патріотичної ідеї.

Розвиток давньоруської архітектури. Багатоманітність типів споруд (фортеці, храми, княжі палати, помешкання міщан та селян). Впливи Візантії на розвиток культової архітектури та зародження власних шкіл із місцевими традиціями. Софія Київська з погляду втілення релігійних уявлень і проявів художньої майстерності. Роль канону і значення символу в давньоруському мистецтві. Розвиток монументального (фреска, мозаїка) й станкового (ікона) живопису. Символічний характер кольору, жесту, композиції в живописних творах. Іконографічні образи Богоматері (Оранта, Одигітрія, Елеуса). Іконографічні образи Ісуса Христа (Пантократор, Спас Нерукотворий, Деїсус). Давньоруська народна музика (інструментальна й хорова); скоморохові ігри, театральні дійства.

Терміни: агіографія, патерик, монументальний живопис, станковий живопис, зворотна перспектива, ікона, темпера, мозаїка, фреска, вітраж, смальта.

Завдання 1. *Напишіть від імені середньовічного митця (іконописця, книжника, архітектора) монолог про те, як він розуміє своє мистецтво.*

Завдання 2. *Доведіть або спростуйте тезу:*

1. Християнський храм – це образ світу.
2. Красу храму створювала гармонія його форми в цілому, яка мала символізувати гармонію світобудови, створену з хаосу Божим Словом.
3. Софійський собор – це втілення ідеї духовної й політичної самостійності, а також соборності давньоруських земель.
4. У кожній конкретній іконі і в храмі загалом ритміка світла та темряви сполучається з ритмікою кольорових сполучень. Кожна сакральна фігура, кожен святий зображується згідно з певними стандартами.

Завдання 3. *Дослідіть на конкретному прикладі, як у давньоруській іконі та літературі трактуються кольори (золото, синій, червоний, білий та ін.).*

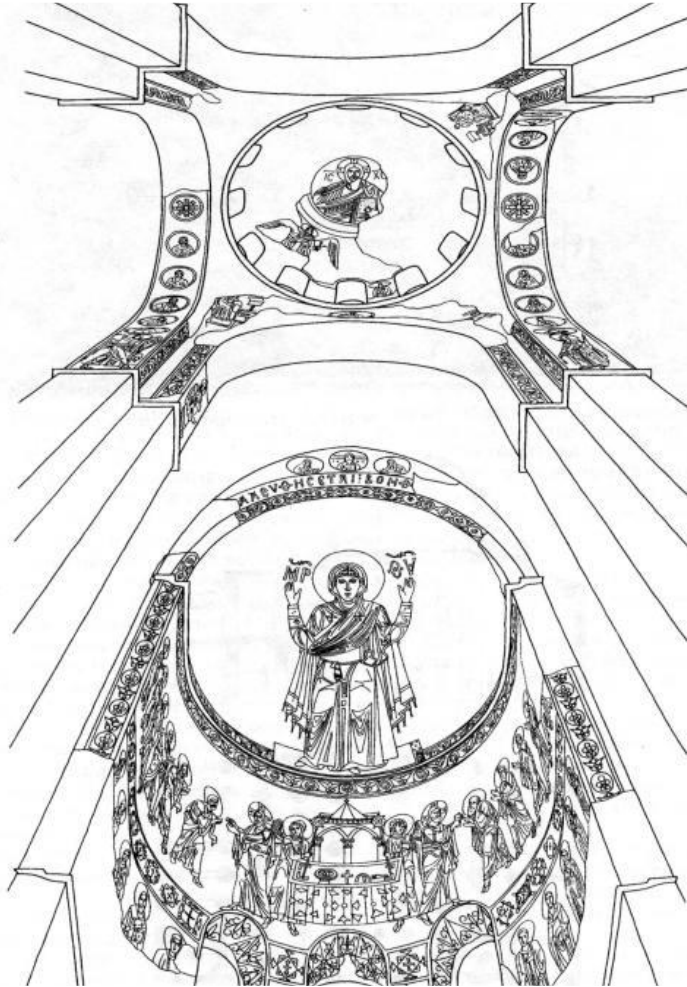
Завдання 4. *Доповніть наведені тези. Поясніть відповіді.*

1. У православному зображенні не повинно фіксуватися випадкових фізіологічних і психологічних станів, а тільки ...
2. Основні теми живопису – ..., ..., ... – брались із біблійних і євангельських сюжетів.
3. Зазвичай центральні образи зображувалися у ..., другорядні – у ...
4. Зображуючи Ісуса Христа, святих, іконописець користувався прийомами ... перспективи.

5. Типізація та схематизація зображень, закріплення такого канону – необхідна умова для створення ...

6. Бог – справжній творець, а художник – ...

Завдання 5. Спираючись на малюнок, спробуйте відтворити послідовність розташування мозаїк у Софії Київській у вертикальному напрямі. Чим мозаїка відрізняється від фрески? Як Ви вважаєте, чому розміщення фресок нехристиянської тематики (полювання, музикантів, ігрових розваг та ін.) було можливим у храмі Святої Софії?

Тема 7

Культура Галицько-Волинського князівства

Соціально-історичні умови розвитку культури Галицько-Волинської Русі та її характерні ознаки. Основні напрями внутрішньої та зовнішньої політики Данила Галицького. Розвиток архітектури та містобудування. Галицька архітектурна школа. Ремесла, декоративне й ужиткове мистецтво, малярство та скульптура. Освіта та письменство. Галицько-Волинський літопис.

Терміни: літопис, мініатюра, емаль, романський стиль, базилікальний тип храму, ротонда, монастир, замок, фортеця.

Завдання 1. Дайте відповіді на запитання.

1. Який період охоплює історія Галицько-Волинського князівства? Назвіть причини утворення та занепаду цього князівства.
2. З іменами яких князів пов'язане існування Галицько-Волинського князівства?
3. Назвіть головні міста Галицько-Волинської держави.
4. Із якими державами Галицько-Волинське князівство підтримувало економічні, політичні, культурні зв'язки?
5. Які найвідоміші архітектурні пам'ятки належать до періоду Галицько-Волинської держави?

Завдання 2. Схарактеризуйте найрозвиненіші ремесла Галицько-Волинського князівства.

Завдання 3. Схарактеризуйте особливості архітектури та містобудування Галицько-Волинської держави.

Завдання 4. Продовжіть тези:

- а) народна житлова архітектура Галицько-Волинської Русі має багато рис, притаманних усій українській архітектурі. Водночас у ній виявляються місцеві особливості, пов'язані з ...;
- б) народному зодчеству Галицько-Волинської Русі характерне ...;
- в) окрасою Галицько-Волинської Русі було столичне місто ... Угорський король Бела IV, відвідавши це місто, зауважив ...

Завдання 5. Схарактеризуйте стильові особливості пам'яток архітектури.

Успенський собор. 1160 р. Місто Володимир-Волинський. Сучасний вигляд

Церква Св. Пантелеймона. 1200 р. Село Шевченкове. Сучасний вигляд

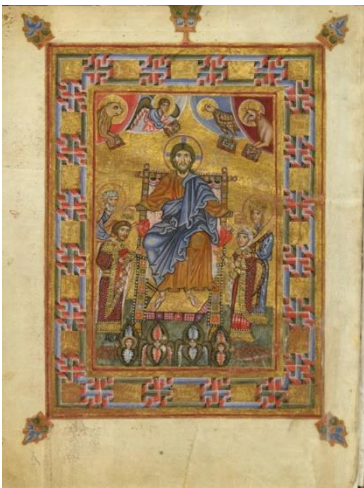

Церква св. Миколая. 1264 р. Місто Львів. Сучасний вигляд

Хотинське укріплення на Дністрі (XII–XVI ст.)

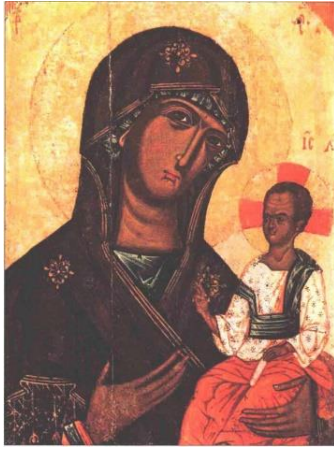
Завдання 6. Прокоментуйте на запропонованих прикладах особливості іконопису Галицько-Волинської Русі.

*Псалтир. Кінець X ст.
Зберігається в Італії (м. Чівідале)*

*Ікона св. Юрія Змієборця із села Станія. Початок XIV ст.
Зберігається у Львівському музеї українського мистецтва*

*Волинська Богородиця. XIII–XIV ст.
Зберігається в Національному художньому музеї України
(м. Київ)*

Завдання 7. *Перегляньте матеріал за посиланням (URL: <https://zbruc.eu/node/82831>). Напишіть коротку розповідь про свої враження.*

Завдання 8. *Прочитайте уривок з Галицько-Волинського літопису (осучаснення Л. Махновця). Яким тут постає образ Данила Галицького?*

Звів також [Данило] церкву святого Іоанна [Златоустого], красну і гожу. І споруда її була така: склепінь чотири; з кожного вутла – склепіння, і стояли вони на чотирьох головах людських, вирізьблених одним умільцем; троє вікон прикрашені [були] склом римським; при вході в олтар стояли два стовпи з цілого каменя, і на них – склепіння; а верх же вгорі прикрашений [був] зорями золотими на лазурі; внутрішній же поміст її був вилитий з міді і з чистого олова, так що блищав він, як дзеркало. Дверей же її двоє [були] прикрашені каменем тесаним – галицьким білим і зеленим холмським; різьблені одним умільцем Авдієм горорізьби [їх були] всяких барв і золоті; спереду ж їх [на західних дверях] був зроблений Спас, а на північних – святий Іоанн [Златоустий], так що всі, хто дивився [на них], дивувалися. Прикрасив [Данило] камінням дорогим, бісером г золотом також ікони, які він приніс із Києва, і образ Спаса і пресвятої Богородиці, що їх йому сестра Федора дала з [київського] монастиря [святого] Феодора; приніс він також ікону Стрітення з [города] Вручого од отця його [Мстислава Мстиславича]. Диву подібні [були] образи сі].

Тема 8

Культурна ситуація в Україні у XV–XVI ст. Вплив ідей Ренесансу та Реформації

Феномен європейського Відродження. Передумови формування нового типу мислення. Соціально-економічні та світоглядні особливості доби Ренесансу. Природничі знання й зміна уявлень про простір і час. Антропоцентризм картини світу. Гуманізм і титанізм доби Відродження. Формування універсальної особистості. Становлення професійної художньої культури Відродження, теоретичне осмислення мистецтва. Відображення нового світогляду в живописі й літературі.

Історичні умови культурного розвитку України у XV–XVI ст. Активізація національної свідомості українців. Формування Запорозької Січі. Українське козацтво як історичний феномен і явище культури. Діяльність культурно-освітніх центрів, створюваних у маєтках українських магнатів. Розвиток міст. Діяльність братств (Львівське Успенське братство, Київське братство та ін.). Братські школи. Розвиток полемічної літератури (Клірик Острозький, Василь Суразький, Мелетій Смотрицький, Іван Вишенський та ін.).

Відхід України від візантійських традицій і наближення до західноєвропейської культури. Україна в контексті впливу ідей Ренесансу та Реформації. Діяльність гуртка київських книжників-перекладачів (70-ті рр. XV ст.). Діяльність українських учених-гуманістів (Юрій Котермак-Дрогобич, Павло Русин із Кросна, Станіслав Оріховський-Роксолан). Поширення книгодрукування, розвиток освіти й науки в Україні.

Образотворче мистецтво й архітектура крізь призму загального культурного контексту цієї доби. Зародження театрального мистецтва.

Терміни: антропоцентризм, гуманізм, титанізм, універсалізм, полемічна література, секуляризація, лінійна перспектива.

Завдання 1. *Європейське відродження та українські реалії – порівняйте спільні риси та характерні розбіжності.*

Завдання 2. *Проаналізуйте діяльність князя Костянтина-Василя Острозького як законодавця культурних процесів XV–XVI ст.*

Завдання 3. *Визначте, яких зовнішніх впливів зазнала культура України в XV–XVI ст.*

Завдання 4. *Пригадайте досягнення видатних українців епохи і заповніть таблицю.*

Представники	Основні досягнення
Йов (Іван) Борецький	
Мелетій (Максим) Смотрицький	
Станіслав Оріховський	
Павло Кросненський (Павло Русин із Кросна)	
Юрій Дрогобич (Котермак)	

*Завдання 5. Поясніть значення термінів. Наведіть приклади.
Готика, Ренесанс, Відродження, гуманізм, ман'єризм.*

Завдання 6. Назвіть засновника книгодрукування в Україні (які перші друковані книги було видано)?

Завдання 7. Розгляньте архітектурні пам'ятки цієї доби. Схарактеризуйте стилеві ознаки цих споруд.

Вежа Корнякта у Львові

Острозький замок

Будинок Корнякта у Львові

Тема 9

Культурне життя України XVII–XVIII ст. та європейська культура

Тенденції культурного розвитку Західної Європи у XVII–XVIII ст. Причини руйнування ренесансного світовідчуття. Доба Бароко в європейській культурі. Риси барокового світогляду (драматизм світосприйняття; уявлення про нескінченність простору і часу, про «малість» людини перед Всесвітом). Відображення цих рис у скульптурі (Л. Берніні), живописі (П. Рубенс). Стиль рококо в контексті європейської та української культур. Історичні умови культурного розвитку України у другій половині XVIII ст. Поділ території України між Австрійською та Російською імперіями. Руйнування Запорозької Січі. Деградація культурно-освітніх центрів в Україні. «Відплив» українських талантів до Росії (Д. Левицький, В. Боровиковський та ін.). Доли видатних українських композиторів (М. Березовський, А. Ведель, Д. Бортнянський).

Терміни: бароко, рококо, динамізм, контраст, ілюзійонізм, експресія, вітраж, гравюра, вертеп, інтермедія.

Завдання 1. Розкрийте сутність зазначених питань.

1. Тенденції культурного розвитку Західної Європи у XVII–XVIII ст.
2. Доба Бароко в європейській культурі. Риси барокового світогляду та їх відображення в скульптурі (Л. Берніні), живописі (П. Рубенс).
3. Історичні умови культурного розвитку України у XVII–XVIII ст.
4. Втілення барокового світогляду в літературі цієї доби.

Завдання 2. Що спільного і відмінного в європейському та українському стилі бароко? Заповніть порівняльну таблицю.

Спільне	Відмінне

Завдання 3. Схарактеризуйте особливості втілення барокового світогляду в літературі (аргументуйте свою відповідь, спираючись на літературні твори зазначеної доби).

Завдання 4. Поясніть значення термінів.

Бароко, вітраж, рококо, гравюра, вертеп.

Завдання 5. Порівняйте світогляд людини доби Відродження та доби Бароко. Заповніть таблицю.

Відродження	Бароко

Тема 10

Феномен українського бароко

Історичні умови культурного розвитку України у XVII – першій половині XVIII ст. Національна специфіка українського бароко. Втілення барокового світогляду в літературі цієї доби. Високе («сарматське»), середнє і низове бароко. Козацьке літописання. Філософська думка в Україні. Віршована література. Творчість Г. Сковороди. Відображення барокового світогляду в архітектурних пам'ятках. Козацьке бароко. Іван Мазепа – меценат. Бароковий іконопис як прояв особливостей українського народного мистецтва та ментальності цієї доби. Поняття парсуни. Типи парсуни в українському живописі («сарматський» або світський портрет, ктиторський портрет, портрет-епітафія). Народна картина «Козак Мамай». Її зміст та символічність образів. Український бароковий іконопис. Його своєрідність і самобутність.

Розвиток освіти, науки, книгодрукування. Мовна ситуація в Україні. Просвітництво та просвітницька діяльність Петра Могили. Становлення Києво-Могилянська академії. Явище «мандрівних студентів» («мандрівних дяків»). Розвиток драматичного мистецтва в Україні. Шкільний театр. Народно-ярмарковий театр: містерії, фарси, інтермедії. Вертеп. Кобзарство та його роль в історії української культури.

Терміни: парсуна, ктитор, донатор, сарматський портрет, містерія, фарс.

Завдання 1. Розкрийте сутність зазначених питань.

1. Відображення барокового світогляду в архітектурних пам'ятках.
2. Бароковий іконопис як прояв особливостей українського народного мистецтва та ментальності цієї доби.
3. Поняття парсуни. Типи парсуни в українському живописі. Наведіть приклади.
4. Національна специфіка українського бароко.
5. Стиль рококо в контексті української культури.

Завдання 2. Назвіть ознаки барокового стилю на прикладі пам'ятки художнього мистецтва.

Невідомий художник. Портрет лубенського полковника Григорія Михайловича Гамалії. Кінець XVII ст.

Завдання 3. Назвіть основні характерні ознаки формування українського театрального мистецтва в XVII–XVIII ст.

Завдання 4. Схарактеризуйте діяльність І. Мазепи як провідного мецената та державного діяча епохи бароко.

Завдання 5. Поясніть вислів «золота доба» в історії української церковної музики.

Завдання 6. Порівняйте основні типи церковного та світського парсунного живопису. Ідентифікуйте пам'ятки та охарактеризуйте їх.

Завдання 7. Ідентифікуйте пам'ятки архітектури та охарактеризуйте стиль.

Тема 11

Українська культура XIX ст.

Історичні умови культурного розвитку в Україні у XIX ст. Розвиток освіти й науки в Україні. Відкриття університетів. Розвиток гуманітарних наук. Становлення української інтелігенції (І. Котляревський, М. І. Костомаров, В. Б. Антонович, М. С. Грушевський, Д. І. Яворницький, М. П. Драгоманов та ін.). Етапи розвитку української літератури у XIX ст. Театральне мистецтво. Перші аматорські трупи. Кріпацький театр. Зародження професійного театру. Театр братів Тобілевичів. Розвиток музики (С. С. Гулак-Артемівський, П. І. Нищинський, М. В. Лисенко та ін.).

Стильові напрями в українському мистецтві XIX ст. Витоки й особливості стилю класицизм у західноєвропейській культурі. Вияву *класицизму* на території України (в архітектурі, плануванні міст).

Романтизм як ідейний та художній рух у європейській культурі кінця XVIII – першої половини XIX ст. Поява і поширення романтизму як нового типу свідомості, ідеології, мистецької системи. Романтизм як настрої: неприйняття дійсності, відчуття конфліктності буття, прагнення до ідеалу. Романтична концепція людини і світу в західній та українській традиціях. «Двовимірність» (світ реальний і уявний) – основний принцип романтичного художнього образу. «Титанізм» романтичних характерів у ситуації протиборства особистості із силами всесвіту й суспільства: богом, природою, культурою, долею, людьми, обставинами. Основні напрями романтичних пошуків ідеалу: історія, етнографія, фольклор, природа, містичний світ, поетична вигадка, казка. Розвиток романтизму на теренах України. Відображення світогляду митців-романтиків у літературі (А. Метлинський, Л. Боровиковський, М. Шашкевич, Я. Головацький, І. Вагилевич; рання творчість Т. Шевченка) й образотворчому мистецтві (творчість В. Тропініна, Т. Шевченка, І. Айвазовського, А. Куїнджі, В. Штернберга та ін.).

Утвердження реалізму як нового типу мислення, світосприйняття та художнього відтворення дійсності на ґрунті європейської культури. Особливості становлення реалізму в українській літературі (Т. Шевченко, Марко Вовчок, І. Нечуй-Левицький, Панас Мирний, П. Грабовський, І. Франко та ін.) й образотворчому мистецтві (художники-передвижники: М. Ге, О. Литовченко, М. Ярошенко). Поєднання традицій реалізму й романтизму в українській культурі XIX ст. (М. Пимоненко, С. Васильківський, М. Самокиш, Т. Шевченко та ін.). «Еклектика» в українській культурі другої пол. XIX ст.

Терміни: класицизм, романтизм, реалізм, еклектика.

Завдання 1. Поясніть значення терміна «Романтизм». Визначте характерні ознаки епохи романтизму.

Завдання 2. Спираючись на словники, визначте зміст поняття «класицизм». У чому проявилось наслідування «зразків класичної давнини» в українському мистецтві? Чи однакові, на вашу думку, такі поняття як «класика» та «класицизм»?

Завдання 3. Розгляньте зображення архітектурних споруд. З'ясуйте особливості класицизму в архітектурі.

Спасо-Преображенський собор у Новгороді-Сіверському (1796–1806 рр.)

Церква-ротонда на Аскольдовій могилі в Києві (1810 р.)

Завдання 4. Із наведених нижче рис світосприйняття виберіть ті, що характеризують добу романтизму:

- гуманізм як ключова тенденція культури;
- герой – творча особистість з сильними почуттями, яка різко протиставляє себе буденному світу;
- розчарування у можливостях перебудови суспільства на засадах гуманізму;
- антропоцентризм;
- зацікавленість екзотикою Сходу;
- ідеал релігійної людини;
- різнобічний інтерес до національної культурної традиції;
- тяжіння до всього фантастичного, інтуїтивізм у пізнанні навколишнього світу;
- теоцентризм.

Завдання 5. На початку XIX ст. в Україні активізується літературне життя. Саме в цей час формується українська літературна мова. Заповніть таблицю прикладами творів українських письменників-романтиків:

І. П. Котляревський (1769–1838)	
П. П. Гулак-Артемівський (1790–1865)	
Г. Ф. Квітка-Основ'яненко (1778–1843)	
М. І. Костомаров (1817–1885)	
Т. Г. Шевченко (1814–1861)	

Завдання 6. У чому полягають особливості переживання романтиками природи? Як це позначилося на розвитку у першій половині XIX ст. жанру пейзажу? Назвіть українських художників-пейзажистів, які відтворили у своїх роботах картини національної природи.

Завдання 7. У чому, на вашу думку, полягають причини кризи ідей романтизму.

Завдання 8. Як ви вважаєте, чому в образотворчому мистецтві романтизму жанр портрета посідає одне з важливих місць? Які визначальні ознаки романтичного портрета порівняно з портретами минулих століть ви можете назвати?

В. Тропінін. Дівчина з Поділля (1804–1807 рр.)

Т. Г. Шевченко. Портрет Маєвської (1843 р.)

Г. Васько. Портрет юнака з родини Томари (1847 р.)

Завдання 9. Схарактеризуйте ознаки реалізму в українській архітектурі на конкретних прикладах.

Завдання 10. Схарактеризуйте розвиток української національної музичної культури в другій половині XIX ст. Установіть відповідність між музичними творами: «Запорожець за Дунаєм», «Енеїда», «Тарас Бульба», «Мазепа», «Майська ніч», «Утоплена», «Різдвяна ніч», «Богдан Хмельницький», «Наталка Полтавка» та композиторами, які є авторами цих творів: С. Гулак-Артемівський, М. Лисенко, П. Сокальський.

Завдання 11. Назвіть українських письменників-реалістів. Наведіть приклади їхніх творів.

Тема 12

Українська культура ХХ ст. (перша половина)

Історичні етапи культурного розвитку України у першій половині ХХ ст. (загальна характеристика). Формування нової моделі світу в кінці ХІХ – на початку ХХ ст. Становлення модерну у світовому й українському мистецтві (імпресіонізм, символізм, декоративізм). Імпресіоністична творчість М. Коцюбинського.

Світоглядні основи формування модернізму. Мистецтво авангарду у світовій культурі. Розмаїтість виявів (абстракціонізм, примітивізм, фовізм, кубізм, футуризм, конструктивізм, експресіонізм, сюрреалізм). Прояви експресіонізму у творчості В. Стефаника. Український культурний ренесанс та його загибель. Літературне відродження (об'єднання неокласиків, діяльність ВАПЛІТЕ). Авангард в українській культурі. Своєрідність творчості І. Труша, О. Новаківського, О. Мурашка, Федора й Василя Кричевських, Г. Нарбута, К. Малевича, О. Архипенка, О. Екстер, Ф. Манайла, В. Єрмилова, А. Петрицького та інших митців. Розвиток театрального мистецтва. «Молодий театр» Леся Курбаса. Становлення кіномистецтва (режисери О. Довженко, І. Кавалерідзе, П. Чардинін; актори А. Бучма, Н. Ужвій; художники В. Кричевський, В. Меллер та ін.).

Терміни: модернізм, імпресіонізм, символізм, декоративізм, авангард, абстракціонізм, примітивізм, фовізм, кубізм, футуризм, конструктивізм, експресіонізм, сюрреалізм.

Завдання 1. Дайте відповіді на запитання.

1. Під впливом яких чинників змінюється світогляд людини ХХ ст.?
2. Які головні тенденції розвитку української культури ХХ ст. ви можете назвати?
3. Які нові напрями у мистецтві з'явилися?
4. Поясніть визначення «Розстріляне відродження», які його наслідки для української культури?
5. У чому полягає феномен дисидентів-шістдесятників?

Завдання 2. Дайте визначення термінів.

Модернізм, декаданс, експресіонізм, фовізм, кубізм, футуризм, абстракціонізм, декоративізм, сюрреалізм, авангардизм, концептуалізм.

Завдання 3. Знайдіть правильну відповідь.

1. Новаторські напрями у художній культурі, для яких характерні принципова відмова від зображення реальних предметів і явищ, використання формальних елементів (лінія, пляма) – це: а) авангардизм; б) абстракціонізм; в) модернізм.

2. Пошук абсолютної та універсальної істини, критика сучасної цивілізації, засудження мілітаризму, використання динамічних контрастів, гротеску – це особливості: а) експресіонізму; б) натуралізму; в) імпресіонізму.

3. Модерністська течія в образотворчому мистецтві, характерними рисами якої є передача пластичного образу за допомогою комбінації геометричних фігур – це: а) фонізм; б) абстракціонізм; в) кубізм.

4. Стиль пізнього класицизму в західноєвропейській архітектурі й мистецтві, якому властиві строгі монументальні форми та звернення до давньоримських і давньоєгипетських традицій – це: а) ампір; б) модерн; в) декаданс; г) дадаїзм.

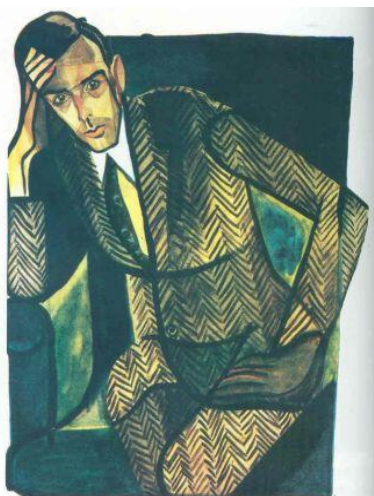
5. Один із напрямів авангардизму, художній світогляд, який абсолютизує сферу підсвідомого – це: а) футуризм; б) сюрреалізм; в) абстракціонізм.

Завдання 4. *Висвітліть діяльність «Молодого театру», який був організований Лесем Курбасом і Гнатом Юрою.*

Завдання 5. *Прочитайте уривок з твору М. Коцюбинського «Цвіт яблуні». Схарактеризуйте його художній стиль.*

Я щільно причинив двері од свого кабінету. Я не можу... Я рішуче не можу чути того здушеного, з присвистом віддишу, що, здається, сповняє собою весь дім. Там, у жінчиній спальні, вмирає моя дитина. Я ходжу по своєму кабінету, ходжу вже третю безсонну ніч, чуткий, як настроєна арфа, що гучить струнами од кожного руху повітря. Моя лампа під широким картоновим абажуром ділить хату на два поверхи – вгорі темний, похмурий, важкий, під ним – залитий світлом, із ясними блисками і з сіткою тіней. Послана на кушетці й неторкана постіль особливо різко око. За чорними вікнами лежить світ, затоплений ніччю, а моя хата здається мені каютою корабля, що пливе десь у невідомому чорному морі разом зо мною, з моєю тугою і з моїм жахом. Мені дивно, що я усе помічаю, хоч горе забрало мене цілком, полонило. Я навіть, проходячи повз стіл, поправив фотографію. О! Тепер симетрично!.. А свист не вгаває. Я його чую й крізь зачинені двері. Я не піду до спальні. Чого? Я й так бачу все, бачу свою дівчинку, її голі ручки на рядні; бачу, як ходять під рядном її груди, як вона розтулює спечені губи й ловить повітря. Оце мале, звичайно таке дике, тепер обіймає пухкими рученятами шию лікаря й само одкриває рота. Таке покірливе тепер, котенятко... Се мені крає серце. Коли б швидше кінець!.. Я прислухаюсь...

Завдання 6. *Схарактеризуйте подані пам'ятки щодо особливостей художнього стилю.*

А. Петрицький. Портрет поета Я. Савченка. 1929 р.

К. Малевич. Голова селянина (селянський Спас). 1928 р.

О. Архипенко. Диригент В. Менгельберг. 1925 р.

Тема 13

Українська культура другої половини ХХ – початку ХХІ ст.

Історичні етапи культурного розвитку України у другій половині ХХ ст. (загальна характеристика). Основні тенденції розвитку культури в повоєнний період. Соціалістичний реалізм як офіційний творчий метод в умовах тоталітаризму. Діяльність шістдесятників (І. Дзюба, Є. Сверстюк, І. Драч, М. Вінграновський, В. Симоненко, Л. Костенко, В. Шевчук, Є. Гуцало та ін.). Кінематографічний доробок С. Параджанова, Л. Осики, Ю. Ілленка, К. Муратової. Світоглядні основи постмодернізму. Своєрідність українського постмодернізму. Творчість О. Дубовика, В. Зарецького, Р. Глуква. Особливості культурного процесу в незалежній Україні. Розвиток мистецтва (кіно, театр, музика). Сучасна масова культура.

Терміни: постмодернізм, елітарна культура, масова культура.

Завдання 1. Дайте відповіді на запитання.

1. Чи можна вважати період «перебудови» в Україні передумовою національного відродження української культури?
2. Які постмодерністські тенденції простежуються в сучасній українській культурі?
3. Які особливості та характерні риси українського соціокультурного простору наших днів ви можете назвати?
4. Які критерії поділу культури на масову та елітарну?
5. Що таке «субкультура»? Назвіть причини їх появи та основні особливості.

Завдання 2. Поясніть значення наведених термінів.

Постмодернізм, концептуалізм, неоавангардизм, перформанс, хепенінг, попарт, бодіарт, лендарт, опарт, еkleктика.

Завдання 3. Схарактеризуйте стан розвитку сучасного кіно та телебачення.

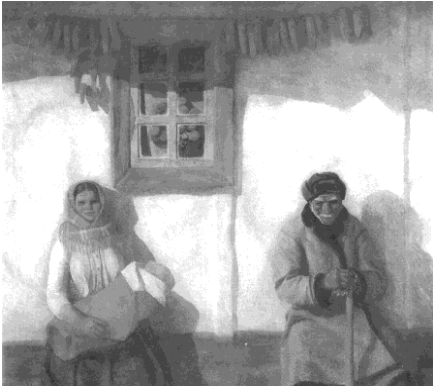
Завдання 4. Прочитайте уривок із твору Ліни Костенко. Які глобальні проблеми сьогодення у ньому порушує авторка?

... Зробити щось, лишити по собі,
а ми, нічого, – пройдемо, як тіні,
щоб тільки неба очі голубі
цю землю завжди бачили в цвітінні.

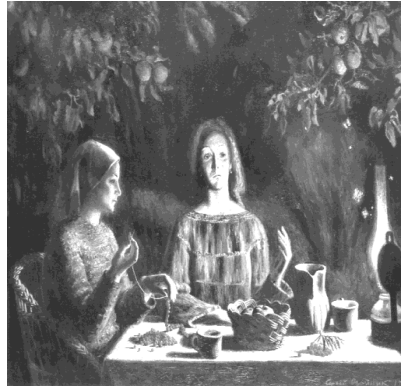
Щоб ці ліси не вимерли, як тур,
щоб ці слова не вичахли, як руди.
Життя іде і все без коректур,
І як напишеш, так воно і буде...

Завдання 5. Складіть розповідь (у вигляді репортажу) про найвідоміших представників сучасної: а) архітектури; б) скульптури; в) живопису; г) музики (естрадної, класичної); д) театру; е) кіно.

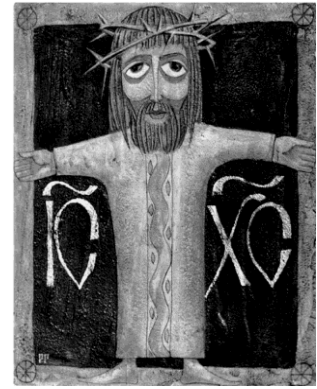
Завдання 6. Схарактеризуйте подані пам'ятки щодо особливостей художнього стилю.

*Т. Яблонська. Життя триває.
1971 р.*

*С. Одайник. Звуки літньої
ночі. 1980 р.*

*Р. Глувко. Ісус Христос
у терновому вінку. 1980-ті рр.*

***Завдання 7.** Схарактеризуйте тенденції розвитку культури України в період останнього десятиліття. Які ви бачите перспективи розвитку української культури надалі у XXI ст.?*

ТЕМИ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ТВОРЧИХ РОБІТ

1. Джерела вивчення історії української культури (первісна доба: археологічні пам'ятки, міфологія, усна творчість).
2. Релігійно-міфологічні уявлення давніх слов'ян: образ світу, божества, обряди.
3. Трипільська культура та її вплив на побут і мистецтво східних слов'ян.
4. Скарби скіфських курганів.
5. Праслов'янські (зарубинецька, черняхівська, київська) археологічні культури I–V ст.
6. Первісні вірування (анімізм, фетишизм, тотемізм) та культури.
7. Кіммерійці та кіммерійська культура.
8. Православно-язичницький синкретизм як особливість давньоруської ментальності.
9. Архітектура, іконопис та декоративно-ужиткове мистецтво доби Київської держави.
10. Спадкоємність культурних традицій Візантії та Київської держави.
11. Християнізація Русі та її вплив на культурне життя.
12. Своєрідність середньовічного світогляду давніх русичів, втілення її в літературі.
13. Найвідоміші здобутки культури Галицько-Волинського князівства.
14. Відображення ранніх релігійних вірувань в українському фольклорі й сучасній культурі.
15. Історична трансформація первісних ритуалів і табу, втілення в усній народній творчості й календарній обрядовості українців.
16. Витоки драматичного мистецтва в Україні. Найдавніші жанри (інтермедія, вертеп).
17. Специфіка барокового світогляду в українській культурі. Втілення його в мистецтві.
18. Розвиток драматургії і театрального мистецтва. Театр корифеїв. Видатні актори М. Заньковецька, М. Садовський, П. Саксаганський.
19. Український модерн. Творчість братів Кричевських.
20. Творчість митців народницького реалізму М. Пимоненка, С. Світлославського, М. Івасюка, С. Васильківського, М. Самокиша, І. Їжакевича, І. Труша.
21. Творчість митців, орієнтованих на новітні європейські напрями (О. Мурашко, М. Бурачек та ін.). Г. Нарбут та його учні.
22. Творчість українських митців – зачинателів нових течій у світовому мистецтві (О. Архипенко, К. Малевич, О. Богомазов, В. Пальмов, М. Бойчук).
23. Мистецтво авангарду у світовій і українській культурі: розмаїтість ви-явів (абстракціонізм, примітивізм, фовізм, кубізм).
24. Українська культура в перші десятиліття радянської влади: піднесення у 20-х рр. і «Розстріляне відродження».
25. Досягнення в театральному мистецтві та кіно (Лесь Курбас, О. Довженко), театр «Березіль», драматургія М. Куліша.
26. Розвиток кіно і театрального мистецтва ХХ ст. (С. Параджанов, К. Муратова, Л. Биков, Н. Ужвій, Д. Гнатюк, Є. Мірошниченко та ін.).

27. Традиції українського народного живопису у творах Т. Яблонської, В. Зарецького та ін.
28. Історичні умови культурного розвитку в Україні у ХІХ ст. Доба романтизму в українській культурі.
29. Реалізм як творчий метод: умови виникнення, характерні риси, видатні представники.
30. Імпресіонізм в українській культурі.
31. Сільові напрями в українському мистецтві ХХ ст. (модерн, авангард, соціалістичний реалізм, постмодернізм).
32. Театральна діяльність Леся Курбаса.
33. Мистецтво авангарду у світовій і українській культурі: розмаїтість виявів (футуризм, конструктивізм, експресіонізм, сюрреалізм).
34. Розвиток музичного мистецтва (Д. Бортнянський, М. Березовський, А. Ведель).
35. Шістдесятництво як культурне явище.
36. Основні історичні етапи розвитку музики в Україні. Сучасна музична культура.
37. Внесок М. Лисенка в розвиток української музики.
38. Просвітницька діяльність Г. Сковороди.
39. Діяльність М. Костомарова та П. Куліша.
40. Сучасні українські художники.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ РОБІТ

1. Оцінка здобувача розраховується зі 100 балів, із яких за:

- організаційно-навчальну роботу в аудиторії (60 балів);
- виконання самостійної роботи – написання есею (10 балів);
- індивідуальну роботу (20 балів);
- модульну контрольну роботу (10 балів).

1. Робота на практичних заняттях (організаційно-навчальна):

Високий рівень (5 б.): усна / письмова відповідь є правильною, цілісною, логічною, обґрунтованою, містить аргументацію, аналітичні міркування, демонструє критичне мислення здобувача.

Середній рівень (4 б.): усна / письмова відповідь є правильною, логічною, частково обґрунтованою, аналітичні міркування та аргументація є недостатніми.

Достатній рівень (2–3 б.): усна / письмова відповідь є частково правильною, не цілісною, фрагментарною, недостатньо аргументованою.

Низький рівень (0–1 б.): усна / письмова відповідь є неправильною або містить грубі помилки, здобувач демонструє незнання і незрозуміння навчального матеріалу, не може обґрунтувати свою думку.

2. Виконання індивідуальної роботи (передбачено дві роботи на семестр).

Індивідуальна робота № 1 – виступ та презентація з актуальних питань історії української культури (тема обирається із запропонованого викладачем переліку); **індивідуальна робота № 2** – презентація з історії української культури ХХ–ХХІ ст. (тема обирається із запропонованого викладачем переліку). Один із вище зазначених видів індивідуальної роботи може (за бажання здобувача) бути замінений науково-дослідною роботою (авторським дослідженням на одну із запропонованих тем із публікацією статті чи тез доповіді):

Загальні вимоги до презентації: лаконічний та змістовний виклад матеріалу, максимальна інформативність тексту; 10–12 слайдів; ретельно структурована інформація; наявність коротких та лаконічних заголовків, маркованих та нумерованих списків; вдале розміщення головної і другорядної інформації; використання табличної форми подання інформації (діаграми, схеми) для ілюстрації найважливіших фактів; графіка органічно доповнює текст; репрезентація текстового матеріалу відповідно до норм літературної мови.

Критерії оцінювання	0–5	6–8	9–10
Відповідність матеріалу тематиці проєкту	Містить близький до теми матеріал, але не несе важливої інформаційної функції	Загалом відповідає запропонованій темі і є досить інформативним	Точно відповідає тематиці, містить важливу інформацію
Структурованість інформації	Важко усвідомити структуру поданої інформації	Простежується певна структура в розміщенні інформації	Має чітку, логічну структуру
Використання графіків, таблиць, діаграм	Графіки, таблиці і діаграми відсутні	Графіки, таблиці і діаграми наявні в роботі, але суттєво не доповнюють змісту	Графіки, таблиці і діаграми відповідають темі та розкривають його суть

Критерії оцінювання	0–5	6–8	9–10
Наявність посилань на використані інформаційні джерела	Немає посилань на використані джерела	Не в повній мірі представлені інформаційні джерела, або не всі правильно оформлені	Оформлення посилань на інформаційні джерела цілком правильні
Читабельність тексту, наочність	Естетичний вигляд незадовільний (відсутня чітка структура розміщення інформації, недоречна графіка оформлення)	Естетичний вигляд децю псує недостатньо чітка структура розміщення інформації, не зовсім доречна графіка оформлення	Чітка побудова сторінок, розмір тексту легко сприймається
Відповідність дизайну змісту роботи, єдність стилю в оформленні різних частин презентації	Дизайн зовсім не відповідає заявленій темі, а інколи навіть іде всупереч загальному змісту	Дизайн не суперечить загальному змісту	Гармонійне поєднання дизайнерських знахідок із темою
Уміння і навички використовувати комп'ютерні технології	Низький (початковий) рівень використання різноманітних можливостей комп'ютерних технологій	Робота дає висновок про середній рівень умінь і навичок використання комп'ютерних технологій	Робота є прикладом високого рівня володіння комп'ютерними технологіями

Загальні вимоги до науково-дослідної роботи (авторського дослідження):

самостійність, оригінальність; дотримання мовно-стилістичних норм і принципів наукової етики; фаховий підхід до розв'язання проблеми; повнота й вичерпність висвітлення теми; наявність доречних аргументів, підтвердження міркувань достатньою кількістю прикладів; коректність і змістовність висновків.

3. Виконання самостійної роботи:

Написання есею на тему «Ментальність народу – ключ до розуміння його історії й культури».

Загальні вимоги до есею: обсяг – 120–200 слів. Есе має бути самостійно створене, оригінальне за змістом та мовним оформленням; повне, вичерпне висвітлення теми; продемонстровано фаховий підхід до розв'язання проблеми; наведено доречні аргументи, міркування підтверджені достатньою кількістю прикладів; висновок відповідає запропонованій темі й органічно впливає зі сформульованої тези; текст оформлено естетично, з дотриманням мовних норм і технічних вимог).

Критерії оцінювання:

- дотримання технічних вимог до оформлення – 1 б.;
- дотримання структури есе (вступ, основна частина з аргументацією та авторські висновки) – 1 б.;
- розкриття теми, авторський погляд, творчий підхід – 4 б.;
- аргументованість викладу матеріалу (використання думки експертів, використання реальних кейсів, статистичних матеріалів (із посиланням на джерело) – 4 б.

4. Модульна контрольна робота (у вигляді тестування) – 10 б.:

- *Високий рівень – 9–10 б.;*
- *Середній рівень – 7–8 б.;*
- *Достатній рівень – 4–6 б.;*
- *Низький рівень – 0–3 б.*

Схема оцінювання результатів навчальних досягнень

За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS	За національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90–100	A	відмінно	зараховано
82–89	B	добре	
75–81	C		
67–74	D		
60–66	E	задовільно	не зараховано
0–59	FX	незадовільно	

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Галіченко М. В., Поліщук І. Є. Історія української культури: навч.-метод. посіб. для студентів. Херсон: Поліграф, 2016. 85 с.
2. Історія української культури / за ред. В. А. Качкана. Київ: Просвіта, 2016. 368 с.
3. Аксьонова Н. В., Домановський А. М., Чугуй Т. О. Історія української культури: навч.-метод. посіб. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. 196 с.
4. Кислюк К. В. Історія української культури. Київ: Просвіта, 2016. 354 с.
5. Пальм Н. Д., Гетало Т. Є. Історія української культури: навч. посіб. Харків: ХНЕУ, 2013. 296 с.
6. Калакура Я. С., Рафальський О. О., Юрій М. Ф. Українська культура: цивілізаційний вимір. Київ: ПІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. 496 с.
7. Шейко В. М., Білоцерківський В. Я. Історія української культури. Київ: Знання, 2016. 271 с.

Додаткова

1. Висоцький О. Ю. Історія української культури: навч. посіб. Дніпропетровськ: НМетАУ, 2009. 130 с.
2. Кордон М. В. Історія української культури. Київ. Просвіта, 2017. 336 с.
3. Кравець М. С. Культурологія. Київ: Просвіта, 2015. 320 с.
4. Історія української культури / О. А. Любич, В. В. Співак, О. І. Олійник, С. О. Чебоненко. Чернігів: Десна Поліграф, 2018. 455 с.
5. Михайлова Р. Д. Мистецтвознавство. Київ: Видавництво Ліра-К, 2015. 216 с.
6. Овчарек В. Виставкова діяльність в Україні: історичний аспект: навч. посіб. Київ, 2010. 348 с.
7. Павлова О. Ю. Історія української культури. 2-ге видання. Київ: Кондор, 2017. 340 с.
8. Хома І. Я. Історія української культури. Київ: Кондор, 2017. 356 с.
9. Цапко О. М. Історія української культури. Київ: Знання, 2018. 176 с.
10. Шовкошитний В. Долітописна історія України. Київ: Український патріот, 2016. 424 с.

ДЛЯ ПОТАТОК

ДЛЯ ПОТАТОК

Навчальне видання

Антонюк Олена Вікторівна

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Методичні вказівки та практичні завдання
для здобувачів вищої освіти ОС «Бакалавр»
спеціальності В 11 Філологія освітньо-професійної
програми «Українська мова та література»

Редактор Л. О. Ноцька
Технічний редактор Т. О. Важеніна-Гопрак

Підписано до друку 14.01.2026
Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Друк – цифровий. Умовн. друк. арк. 2,32.
Тираж 30. Зам. 157.

Донецький національний університет імені Василя Стуса
21021, м. Вінниця, 600-річчя, 21.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру
серія ДК № 5945 від 15.01.2018